

Znaky, znaky, modely

Stručný úvod do sémiotiky
Josef Šlerka, Úvod do informačních studií

Člověk je tvor znaků

Úvod

Sémiotika

Sémiotika je vědní obor zabývající se studiem znaků a symbolů a jejich využitím a interpretací. Zkoumá, jak jsou významy vytvářeny a sdíleny v rámci různých systémů a kultur, a to jak ve slovní, tak neslovní komunikaci.

Aplikace

Komunikace a média: Jak média tvarují významy a ovlivňují náš pohled na svět.

Analýza mediálního obsahu: Rozklíčování symbolů, metafor a narrativů v novinách, televizi, filmech a online médiích.

Značky jako sémiotické systémy: Významy za logy, sloganů a brandingu.

Reklama jako formální jazyk: Jak reklamy komunikují a ovlivňují spotřebitelské chování.

Aplikace

Sociální interakce a kultura: Jazyk, gesta, oblečení
jako komunikační nástroje.

Kultura jako sémiotický systém: Jak kultura vytváří a
přenáší významy.

Internet a sociální média: Nové formy sémiotické
komunikace.

Emotikony a memy jako sémiotické znaky: Jak
digitální symboly mění náš komunikační jazyk.

Aplikace

Sémiotika nabízí klíčové nástroje k porozumění a analýze způsobů, jakými jsou významy vytvářeny, sdíleny a interpretovány v různých oblastech lidské činnosti. Její aplikace sahá od akademického výzkumu po každodenní komunikaci, což ji činí zásadním nástrojem pro porozumění komplexnímu světu, ve kterém žijeme.

Homo significans

Znaky mají podobu slov, obrazů, zvuků, vůní, chutí, činností, událostí, předmětů atd., ale nemají žádný vlastní význam a stávají se znaky teprve tehdy, když do nich vložíme význam.

V tomto kontextu je smysl specifický význam v mysli (pojem) a reference je něco ve vnějším světě (předmět nebo referent).

Dva základní modely

Středověké *aliquid stat pro aliquo*, aliquid je cokoli, co "zastupuje" (stat pro) něco jiného, a aliquo je to, co zastupuje. Jedná se o "**dyadickej**" model, jehož dva "relata" nebo koreláty jsou znakový prostředek a referent.

Triadickej modely zohledňují dimenze smyslu i reference, přičemž tyto tři vztahy se běžně označují jako znak-objekt, znak-mysl a objekt-mysl (což může vést k záměně znaku jako celku s částí, která je pouze jeho prostředníkem).

Vybrané přístupy

1. Saussurovský
2. Peircovský
3. Jakobsonův (Obecně informační)
4. Vlivy analytické filosofie
5. Osolsoběho

Saussurovský

Primárně odvozený z lingvistiky

Dyadický

Základní pojmy:

Langue a parole

Označující a označované

Hodnota znaku u Saussura

Langue

Jazyk (langue) je vnitřně organizovaný (strukturovaný) a relativně vyvážený, uzavřený a stabilní systém jednotek vymezených vztahy k jiným jednotkám i jako systém pravidel jejich kombinace v stabilizovaných jaz. strukturách. Jeho stabilita je dána tím, že jazyk (langue) je podle de Saussura „jev sociální (na individuu nezávislý)“, tj. že vznikl konvencí, společenskou dohodou, takže jej jednotlivec nemůže libovolně měnit.

Langue

Jako konvenční systém je jazyk (*langue*) společenskou institucí s intersubjektivní platností, zároveň se mluví o jeho individuálním osvojení a uložení v paměti jednotlivých příslušníků ↗ jazykového společenství chápané jako jeho „sklad“ („dépot“).

Parole

Mluva (parole) se chápe jako mluvní akt, při jehož produkci a interpretaci dochází ke konkretizaci jazyka (langue). Jeho konkretizace v mluvě (parole) je tak prostředkem k uchopení a poznání jazyka (langue); v tomto smyslu jazyk (langue) a mluva (parole) tvoří jednotu a mohou se chápout jako dvě strany či dva aspekty jednoho jevu.

Parole

I parole má přitom individuální a sociální dimenzi:
Mluva (parole) se realizuje v individuálním mluvním
aktu, utváření jazykového smyslu v dialogu i postupná
proměna jazyka (langue) v něm by nebyly možné bez
sociální dimenze mluvy (parole).

Langue vs Parole

Langue je jazykový systém, který existuje v daném jazykovém společenství. Jde o soubor pravidel a konvencí, které tvoří strukturu jazyka - například slovní zásoba, gramatika, syntax. Langue je abstraktní, nehmotný a společensky sdílený.

Parole je konkrétní užití jazyka v mluvené nebo psané podobě. Je to jazyk v akci - aktuální promluva nebo text. Na rozdíl od langue je parole individuální, konkrétní a proměnlivé.

Langue vs Parole

Langue je systém českého jazyka se všemi jeho gramatickými pravidly.

Parole je konkrétní věta "Dnes je hezky," kterou někdo pronesl v rozhovoru. Ač je v souladu s pravidly češtiny, je jedinečným projevem parole.

Langue vs Parole

Analogie:

Langue je jako pravidla fotbalu, parole je konkrétní fotbalový zápas.

Langue je jako notový zápis skladby, parole ježejí konkrétní provedení.

Langage

Vedle pojmu langue a parole zavedl de Saussure také označení langage (řeč), kterým označuje schopnost člověka vytvářet a užívat jazyk jako systém znaků, který není dědičný, resp. jím na obecné, preteoretické rovině označuje jazyk a jevy a činnosti s ním spojené.

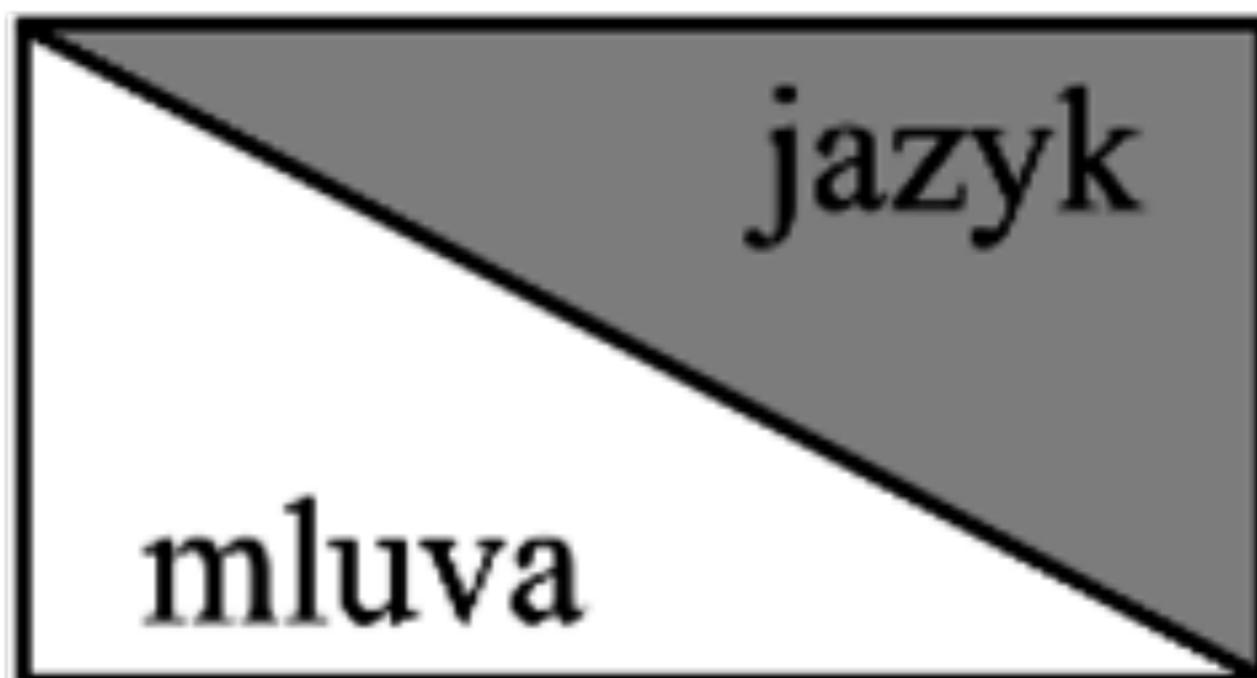
Langage

Langue - gramatická pravidla češtiny.

Parole - věta "Dnes je hezky." pronesená v rozhovoru.

Langage - obecná lidská schopnost mluvit česky.

řec {

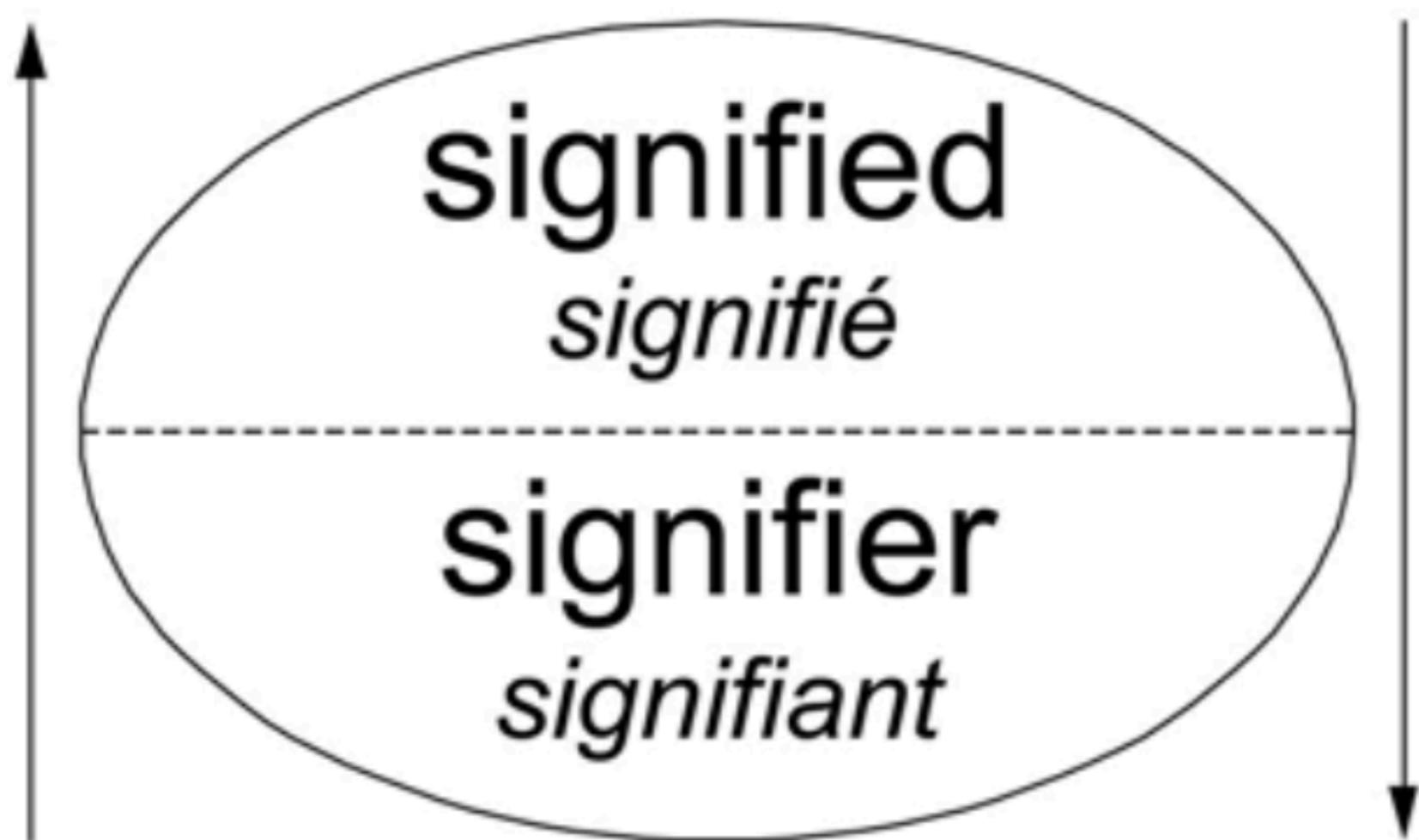

FIGURE 1.2 Saussure's dyadic model of the sign

Source: Adapted from Saussure 1916/1995, 158

Základní dichotomie

Signifikant je forma, materiální stránka znaku - například zvuková podoba slova.

Signifikát je mentální koncept, význam, který je daným signifikantem vyjádřen.

Příklad:

Signifikant - sled hlásek "p-e-s".

Signifikát - mentální představa psa jako konkrétního zvířete.

Základní dichotomie

Signifikát: vztahový pojem druhu vodního ptáka - nikoli obrazový "mentální obraz", ale jazyková "hodnota"

Signifikant: mentální reprezentace vnímatelného zvukového vzoru a

Základní dichotomie

Jak označující, tak označované jsou čistě psychologické, spojené v mysli asociativní vazbou. Ačkoli je "akustický obraz" méně abstraktní než pojem, není to "hmotný zvuk, čistě fyzická věc", ale dojem, který působí na naše smysly, neboli jeho "psychologický otisk" (CLG 98; 65-6).

Pro Saussura není ani jedna z těchto věcí materiální "věcí". Oba prvky se skládají spíše z nehmotné formy než z látky. Jak uvidíme, tato nehmotnost vyplývá ze Saussurova radikálního pojetí jazyka jako systému znaků (sítě dvojic zvuků s pojmy).

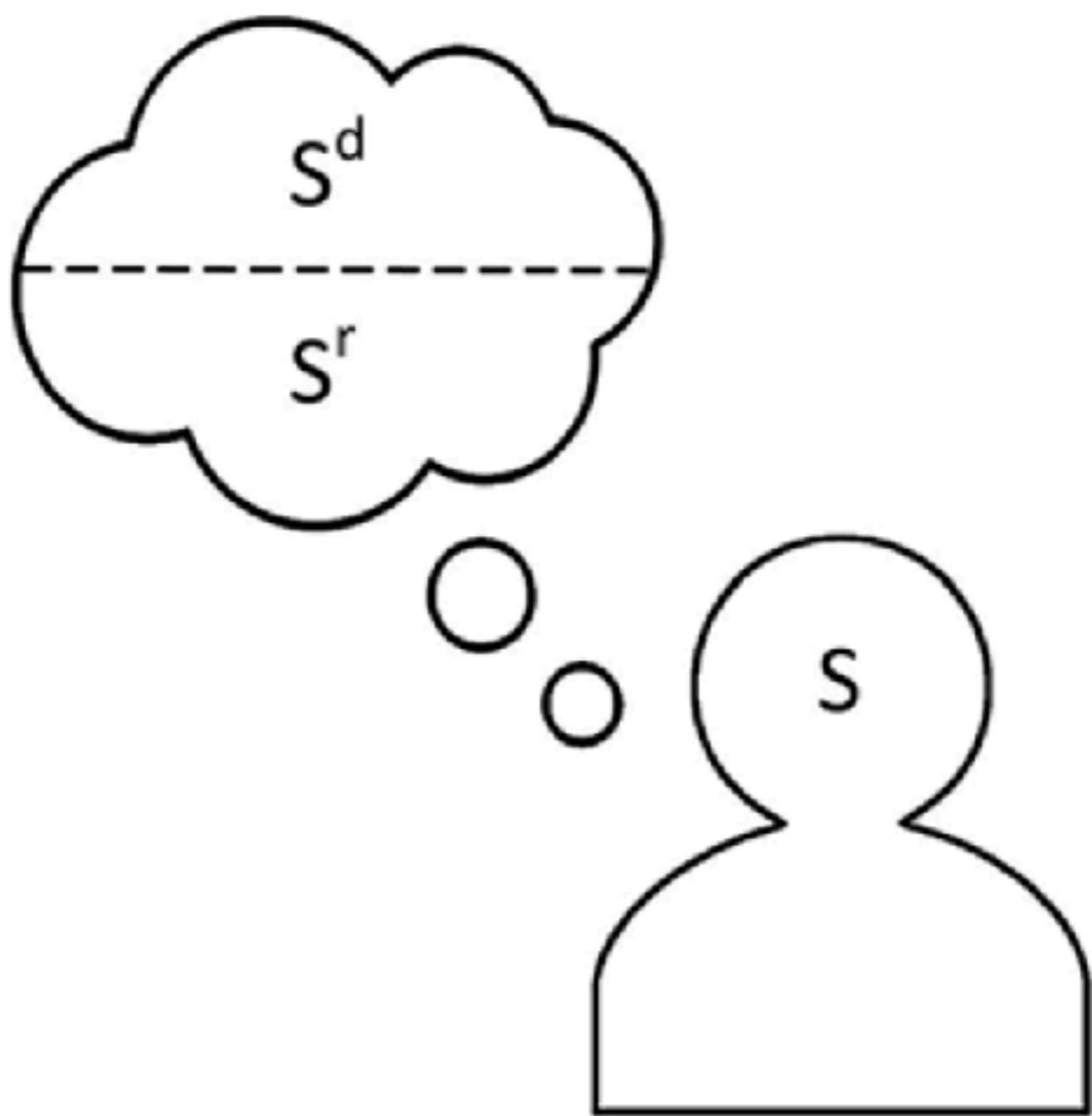

FIGURE 1.3 Signification and the subject

Source: © 2016 Daniel Chandler

Rozdíl a hodnota

Znaky nezískávají význam samy o sobě, ale ve vztahu k ostatním znakům v systému jazyka.

Valeur tedy vyjadřuje princip, že hodnota znaku je relační, závislá na distinktivních rozdílech a kontrastu vůči ostatním znakům v rámci struktury jazyka.

Například slovo "pes" má specifickou hodnotu (valeur) proto, že se odlišuje od slov jako "kočka", "králík" apod. Kdyby tato jiná slova neexistovala, "pes" by postrádal význam.

Rozdíl a hodnota

Hodnota jakéhokoli znaku (a označujících a označovaných) nezávisí na znaku samotném, ale na vzájemných vztazích s ostatními znaky v rámci systému jako celku. *Valeur* je principem vnitřní organizace v rámci jazykového systému.

Rozdíl a hodnota

Saussure poznamenává, že francouzské slovo mouton má stejný význam jako anglické slovo sheep, ale nemá stejnou hodnotu, protože v angličtině se rozlišuje mezi sheep (zvíře) a mutton (poražené maso), zatímco ve francouzštině takové rozlišení neexistuje

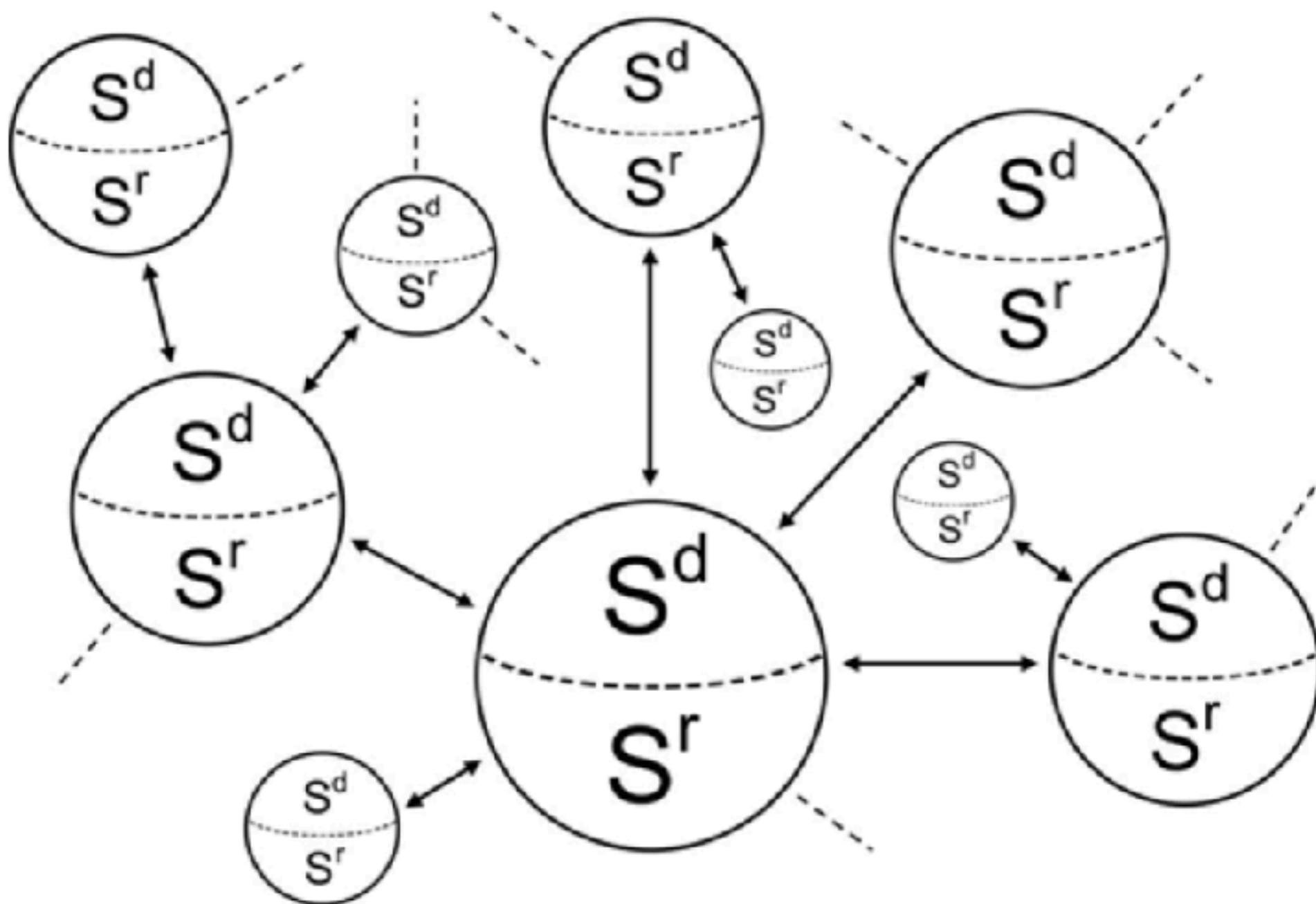

FIGURE 1.5 The relations between signs

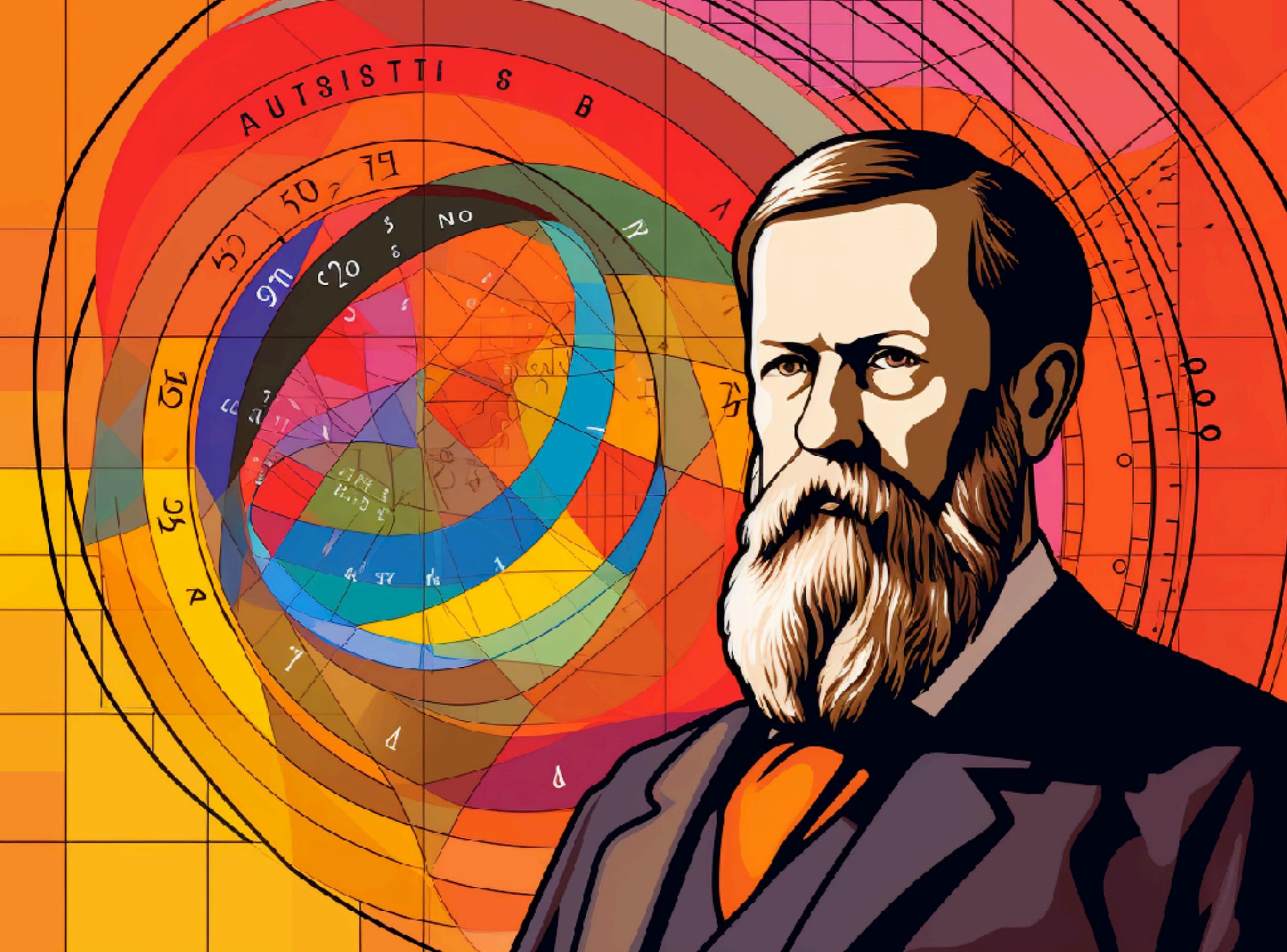
Source: © 2016 Daniel Chandler

Rozdíl je identita

Saussurovo pojetí vztahové identity znaků je základem pozdější strukturalistické teorie. Zdůrazňuje zejména negativní, opoziční rozdíly mezi znaky. Ty nejsou definovány svým obsahem, ale vztahy kontrastu s jinými pojmy v rámci systému.

Jsou tím, čím ostatní nejsou.

Vztah mezi označujícím a označovaným je arbitrární.

Ch. S. Peirce

Americký filosof a logiky

Základní paradigma je logika

System je triadický

Trojice

Znak... je něco, co pro někoho něco znamená v nějakém ohledu nebo funkci. Někoho oslovuje, tj. vytváří v mysli toho člověka ekvivalentní znak, případně znak rozvinutější. Tento znak, který vytváří, nazývám interpretantem prvního znaku. Tento znak znamená něco, co je jeho předmětem. Stojí za tímto objektem ne ve všech ohledech, ale ve vztahu k jakési představě, kterou jsem někdy nazýval základem reprezentantu. (Peirce)

Trojice

Reprezentant: forma, kterou na sebe znak bere - "nosič znaku".

Objekt: něco, k čemu znak odkazuje (referent) nebo co reprezentuje.

Interpretant: účinek, který znak vyvolává, nebo smysl, který mu dává.

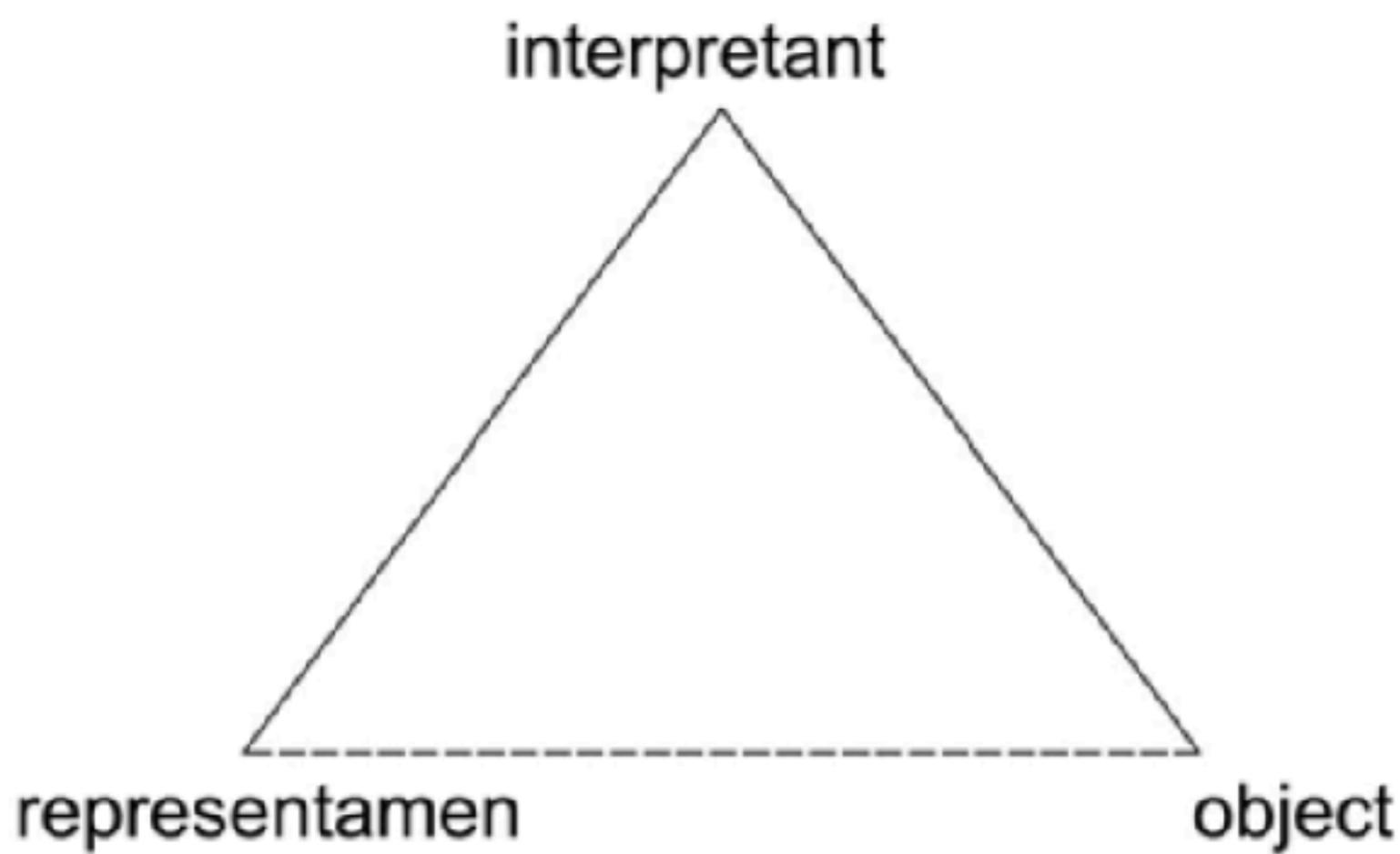

FIGURE 1.7 Peirce's model as a semiotic triangle

Source: Adapted from Ogden and Richards 1923, 11, and Nöth 1990, 89

Ikon - index - symbol

Symbol: založený na vztahu, který je v zásadě nemotivovaný, libovolný a čistě konvenční (spíše než na podobnosti nebo přímém spojení s fyzickou realitou) - takže musí být dohodnutý a naučený: např. jazyk obecně (plus specifické jazyky, písmena abecedy, interpunkční znaménka, slova, fráze a věty), čísla, Morseova abeceda, semafory, státní vlajky.

Ikon - index - symbol

Ikon: založený na vnímané podobnosti nebo napodobování (zahrnující nějakou rozpoznatelně podobnou vlastnost, jako je vzhled, zvuk, pocit, chut' nebo vůně) - např. portrét, karikatura, model, onomatopoie, metafory, realistické zvuky v "programové hudbě", zvukové efekty v rozhlasovém dramatu, dabovaná filmová hudba, napodobivá gesta.

Ikon - index - symbol

Index: založené na přímé souvislosti (fyzické nebo příčinné). Tuto souvislost lze pozorovat nebo odvodit: např. "přírodní znamení" (kouř, hrom, stopy, ozvěna, nesyntetické pachy a chutě), lékařské příznaky (bolest, vyrážka, tepová frekvence), měřicí přístroje (meteorologické hodiny, teploměr, hodiny, vodováha), "signály" (zaklepání na dveře, zvonění telefonu), ukazatele (ukazováček, směrovka), záznamy (fotografie, film, video nebo televizní záběr, nahráný hlas), osobní "značky" (rukopis, hlášky).

Sémióza

Sémióza označuje proces vytváření a interpretování znaků.

Zahrnuje jak produkci znaků a přiřazování významů (kódování), tak interpretaci a dekódování znaků.

Jde o dynamický kontinuální proces, při kterém jsou znaky ustavičně vytvářeny, používány a reinterpretovány.

Sémióza

Sémióza se odehrává jak na individuální, tak společenské úrovni. Znaky a významy jsou intersubjektivně sdíleny.

Kultura a společnost jsou prosyceny neustálou sémiázou v rámci komunikace, umění, médií, rituálů atd.

Sémióza

Příklad sémiózy:

Vytvoření nové zkratky či symbolu (kódování významu).

Použití symbolu (např. vlajky) k reprezentaci skupinové identity.

Individuální interpretace významu symbolu jednotlivci.

**Co jsou z toho
pohledu data?**

Povídejte!

<i>sign relations</i>	<i>based primarily on forms of knowledge needed</i>	<i>representational knowledge</i>	<i>situational knowledge</i>
symbolic	convention	interpreters need to have learned the relevant representational forms and conventions	interpreters can infer likely meanings on the basis of analogous real-world situations and objects
iconic	similarity		
indexical	connection		

TABLE 1.10 Knowledge needed for interpreting sign relations

Source: © 2016 Daniel Chandler

Morrisova triáda

Syntaktika - zabývá se vztahy mezi znaky navzájem, tedy strukturou znakových systémů. Studuje například pravidla kombinace znaků.

Sémantika - zkoumá vztah znaků k objektům, které reprezentují. Zajímá se o význam znaků.

Pragmatika - zkoumá vztah znaků k jejich uživatelům a kontextu užití.

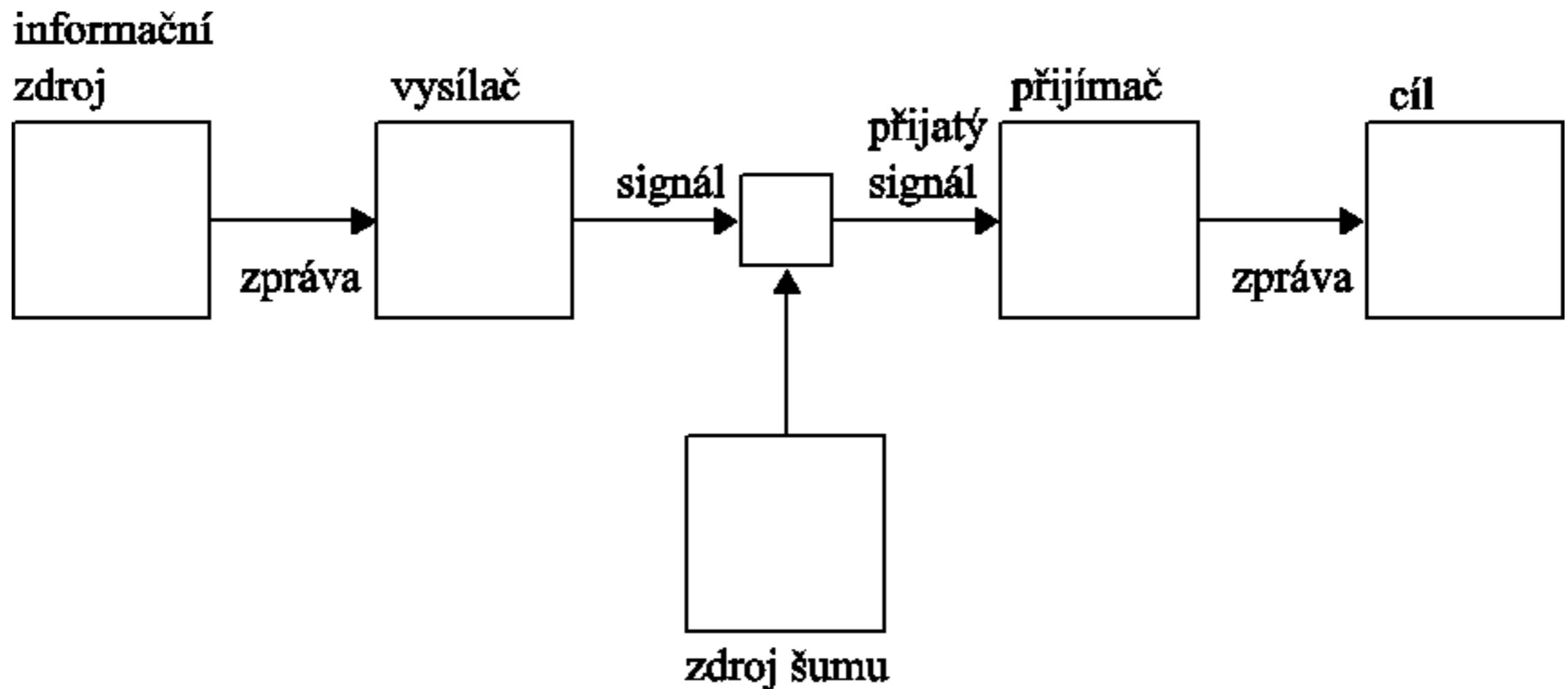

Informační model

Primárně vycházející z fúze mezi informační vědou a sémiotikou

Spojený s Jakobsonem jako tvůrce

Existující v celé řadě variant

kontext
zpráva

vysílatel ————— přijímateł
kontakt
kód

Jakobson

Adressant odešle zprávu adresátovi. Aby bylo sdělení funkční, vyžaduje kontext, na který se odkazuje ("referent" v jiném, poněkud ambivalentním pojmenování), který je adresátem uchopitelný a který je buď verbální, nebo může být verbalizován, dále kód, který je zcela nebo alespoň částečně společný adresátovi a adresátovi (nebo jinými slovy kodéru a dekodéru sdělení), a konečně kontakt, fyzický kanál a psychologické spojení mezi adresátem a adresátem, které jim oběma umožňuje udržovat komunikaci.

Jakobson

Odesílatel (adressant) - ten, kdo vytváří a posílá sdělení.

Příjemce (adresát) - ten, komu je sdělení určeno.

Kontext (referent) - kontext, na který se sdělení odkazuje.

Jakobson

Kontakt - fyzický kanál a psychologické spojení mezi odesílatelem a příjemcem.

Zpráva (sdělení) - informace, která je přenášena mezi účastníky komunikace.

Jakobson zdůrazňuje, že tyto prvky musí být přítomny, aby komunikace fungovala. Příjemce musí zprávu dekódovat, vycházet ze stejného kontextu atd.

Jazykové funkce

Funkce jazyka

Referenční (denotativní) funkce - jazyk odkazuje na reality, předměty, jevy mimo jazyk.

Emotivní (expresivní) funkce - jazyk vyjadřuje postoje a pocity mluvčího.

Konativní funkce - jazyk působí na adresáta, snaží se ho ovlivnit.

Poetická funkce - zaměření na estetickou stránku jazyka, na "zdobení" projevu.

Funkce jazyka

Fatická funkce - jazyk slouží k navázání, prodloužení či ukončení komunikace.

Metajazyková funkce - jazyk je použit k vysvětlení kódu, tedy sám sebe.

Jakobson zdůrazňoval, že v konkrétním projevu se tyto funkce kombinují a jedna může dominovat.
Například báseň využívá primárně funkci poetickou.

Referenční funkce

Jazyk pomocí ní odkazuje k realitě, pojmenovává jevy, předměty a skutečnosti mimo jazyk.

Příklad: Věta "Včera pršelo." referuje k reálné události deště, která se stala nezávisle na jazyce.

Analogie: Fotografie odkazuje k zachycené realitě, osobě nebo krajině. Ukazovátko odkazuje k věci, na kterou ukazuje.

Referenční funkce jazyka tedy spočívá v tom, že pomocí jazykových znaků označujeme věci a jevy ve

Emotivní funkce

Emotivní funkce spočívá v tom, že jazyk vyjadřuje postoje, pocity a emoce mluvčího.

Příklad: Věta "To je úžasné!" vyjadřuje nadšení mluvčího.

Analogie: Výraz tváře vyjadřuje emoční stav člověka, zda je například šťastný, smutný, překvapený. Hudba může vyjádřit emoce skladatele nebo interpreta.

Emotivní funkce tedy umožňuje jazykem vyjádřit vnitřní prožívání a postoje mluvčího ke sdělované

Konativní funkce

Konativní funkce spočívá v zaměření projevu na příjemce s cílem vyvolat u něj nějakou reakci nebo ovlivnit jeho jednání.

Příklad:

Výzva "Pojd' sem!" má konativní funkci, neboť se snaží adresáta přimět k určité činnosti (přijít).

Analogie:

Poetická funkce

Poetická funkce spočívá v estetickém zaměření jazyka na sebe sama, na formu a "vytříbenost" sdělení.

Příklad:

Báseň využívá rýmů, obrazných pojmenování, zvukové stránky jazyka apod. bez ohledu na referenční funkci.

Fatická funkce

Fatická funkce slouží primárně k navázání, udržení či ukončení komunikace mezi mluvčím a adresátem.

Příklad:

Pozdrav "Dobrý den" nebo fráze "Rozumíš mi?" plní fatickou funkci, neboť udržují komunikační kontakt.

Metajazyková funkce

Metajazyková funkce spočívá v použití jazyka k vysvětlení jazykového kódu, tedy k popisu jazyka samotného.

Příklad:

Věta "Sloveso vyjadřuje děj nebo stav" plní metajazykovou funkci, neboť vysvětluje fungování části jazykového systému.

referenční
poetická

emotivní ————— konativní
fatická
metajazyková

<i>type</i>	<i>oriented towards</i>	<i>function</i>	<i>example</i>
referential	context	imparting information	It's raining.
expressive	addresser	expressing feelings or attitudes	It's bloody pissing down again!
conative	addressee	influencing behaviour	Wait here till it stops raining!
phatic	contact	establishing or maintaining social relationships	Nasty weather again, isn't it?
metalingual	code	referring to the nature of the interaction (e.g. genre)	This is the weather forecast.
poetic	message	foregrounding textual features	It droppeth as the gentle rain from heaven.

TABLE 6.7 Jakobson's six functions of language

Source: © 2016 Daniel Chandler

Informační model

Roman Jakobson, odvozující své pojmy z teorie informace, přeformuloval Saussurovo rozlišení mezi langue a parole na rozlišení mezi kódem (ode) a sdělením (message)

Pro Jakobsona je každý "daný výrok (sdělení) kombinací složek (vět, slov, fonémů atd.) vybraných ze zásobníku všech možných složek (kódu)

Kód

Kód je soustava znaků a pravidel pro jejich kombinaci, která umožňuje přenášet informace či významy. Kód přiřazuje prvkům určitý význam a stanovuje, jak lze tyto prvky spojovat do složitějších vzorců.

Příklady kódů: Jazyk jako kód - slova jsou znaky, gramatika určuje pravidla jejich kombinování.

Morseova abeceda - tečky, čárky a mezery jsou znaky, skladba do písmen je dána kódem.

Kód

Genetický kód - triplety bází jsou znaky, kód určuje, jaké aminokyseliny kódují.

Kód silničního provozu - značky, světla, signály jsou znaky, pravidla určují jejich význam.

Kód je tedy základním organizujícím principem každého sémiotického systému. Umožňuje významovou komunikaci na základě dohodnutých konvencí.

(De)kódování

Při dekódování zprávy příjemce nezískává přesnou kopii významu, jaký do ní vložil odesíatel.

Příjemce zprávu aktivně interpretuje na základě svých znalostí, zkušeností a očekávání.

Tím de facto provádí nové "zakódování" zprávy podle svého chápání.

Stejná zpráva může být různými příjemci dekódována odlišně, neexistuje jediný univerzální význam.

(De)kódování

Káždé dekódování je nové kódování.

Kody a kódování

V sémiotické literatuře lze nalézt řadu typologií kódů. Zde pouze na ty, které jsou nejčastěji zmiňovány v kontextu mediálních, komunikačních a kulturních studií.

Výkladové kódy

Percepční kódy: např. vizuálního vnímání;

Ideologické kódy: v širším smyslu zahrnují kódy pro "kódování" a "dekódování" textů a "-ismů", např. individualismus, liberalismus, feminismus, rasismus, materialismus, kapitalismus, progresivismus, konzervativismus, socialismus, objektivismus a populismus.

Sociální kódy

Verbální jazyk (fonologický, syntaktický, lexikální, prozodický);

Tělesné kódy (tělesný kontakt, blízkost, tělesná orientace, vzhled, výraz tváře, pohled, pokyvování hlavou, gesta, a držení těla);

Kódy zboží (móda, oblečení, auta);

Kódy chování (protokoly, rituály, hraní rolí, hry).

Reprezentační kódy

Vědecké kódy, včetně matematiky;

Estetické kódy v rámci různých výrazových umění
(poezie, včetně klasicismu, romantismu, realismu);

Žánrové, rétorické a stylistické kódy;

Kódy masmédií včetně fotografických, televizních a filmových, rozhlasu, novin a časopisů, a to jak technických, tak konvenčních (včetně formátu).

Analytická filosofie

Několik pojmů a jmen

Denotace a konotace

Denotace - doslovný, přímý význam obsahu (co je vidět/slyšet).

Konotace - přidané, symbolické významy a asociace.

John Austin

Austin rozlišuje konstativy (výroky popisující realitu) a performativy (výroky, které realizují určitý čin).

Performativní výroky nejen něco popisují, ale také něco dělají - slibují, varují, křtí, odsuzují apod.

Aby byl performativ úspěšný, musí splňovat určité podmínky (např. musí být pronesen oprávněnou osobou)

John Austin

Mluvní akt je základní jednotka komunikace v teorii řečových aktů. Skládá se z tří úrovní:

Lokuce - samotný akt vyslovení výroku, produkce zvuků a slov.

Ilokuce - komunikační síla výroku, čin, který se jím vykonává (slib, příkaz, otázka apod.).

Perlokuce - účinek na posluchače, jaký výrok vyvolává (přesvědčí ho, rozčílí ho atd.).

John Austin

Příklad: "Zavři okno!"

Lokuce - akt vyslovení této věty.

Ilokuce - rozkaz k uzavření okna.

Perlokuce - posluchač může okno zavřít nebo se naopak naštvat.

Mluvní akt tedy zahrnuje nejen samotné vyřčení výroku, ale i jeho sílu a účinky. Tyto složky spolu souvisejí, ale jsou odlišné.

Lokuce

Lokuce je akt samotného vyslovení určitého výroku či promluvy, tedy produkce konkrétních zvuků a slov.

Příklad: Když někdo řekne "Dobrý den", lokucí je samotný akt vyslovení této fráze.

Analogie: Napsání věty na papír je lokucí, fyzickým aktem záznamu slov.

Lokuce je tedy pouze vnější, formální stránkou mluvního aktu. Nezahrnuje ještě význam ani účinek promluvy.

Ilokuce

Definice: Ilokuce je komunikační síla výroku, čin či akt, který se danou promluvou realizuje.

Příklad: Když někdo řekne "Slibuji, že přijdu", ilokucí je slib jako takový.

Analogie: Podepsání smlouvy má ilokuci jejího uzavření a vstoupení v platnost.

Ilokuce tedy spočívá v komunikačním činu, který se realizuje vyřčením výroku za splnění určitých podmínek.

Perlokuce

Definice: Perlokuce označuje účinek daného výroku na posluchače, jaký vyvolává dojem, reakci či jednání.

Příklad: Když někdo řekne "Pozor, had!", může to vyvolat perlokuci leknutí se a uskočení.

Analogie: Reklama může vyvolat perlokuci zakoupení propagovaného zboží.

Perlokuce se týká následků a dopadů výroku, nikoli jeho přímého účelu. Záleží na interpretaci a reakci posluchače.

John Austin

Definice: Konstativy jsou výroky, které něco konstatují, popisují či informují o realitě. Jsou buď pravdivé, nebo nepravdivé.

Příklad: Věta "Včera pršelo." je konstativ, protože popisuje skutečnost, že včera pršelo.

Analogie: Teplota na teploměru je konstativ, uvádí stav okolní teploty. Fotografie je konstativ, zachycuje existující vizuální realitu.

John Austin

Definice:

Performativy jsou výroky, které nějakým způsobem jednají či vykonávají určitý čin prostřednictvím svého vyřčení.

Příklad:

Výrok "Slibuji, že přijdu včas." je performativ, neboť realizuje slib ový akt.

Ostenze a modely

Ivo Osolsobě

Osolsobě

Základní rámec je teorie přímého a nepřímého poznání

Teorie istanze

Pojem modelu a modelování

Je komplementární k informačnímu pojetí ale je primárně anti-lingivistický

Ostenze

Ostenze je způsob komunikace bez použití znaků, založený na přímém ukazování věcí. Jde o to, že mluvčí dává adresátovi k dispozici nějakou věc či jev přímo, bez zprostředkování, a adresát si na základě toho vytváří představu o dané věci či jevu. Ostenze tedy spočívá v tom, že mluvčí ukáže posluchači přímo na nějaký předmět, osobu, událost apod., aniž by je verbálně pojmenovával nebo popisoval. Tím sdílí s adresátem přímou zkušenosť s danou věcí.

Ostenze

Na rozdíl od nepřímé reprezentace pomocí znaků jde při ostenzi o komunikaci prostřednictvím originálu, nikoli modelu. Má poznávací, kognitivní charakter, neboť umožňuje adresátovi poznávat věci přímo. Zároveň má i společenský rozměr, neboť se odehrává v rámci sociální interakce.

**Modely si necháme
na jindy...**

Děkuju za pozornost